

Отже, період становлення Київської Русі завершився смертю Ярополка. Цей період став дуже важливим етапом для майбутнього Української держави. Проводилось об'єднання українських та неукраїнських племен Східної Європи у велику державу під владою варязьких князів із столицею в Києві. У 988 році Володимир охрестив свою державу. Цій державі надається назва «Русь».

Таким чином ми бачимо, що Київська Русь існувала ще набагато раніше, чим з'явилася Московія. Історія довела, що «байки» росії нібито вони старші за українців, зазнала краху. Історію треба вивчати дуже ретельно і давати відсіч кожному, хто її спотворює.

Список використаних джерел:

1. Кубійович В., Кузеля З. Енциклопедія українознавства. Київ, 1994-1995.
2. Залізник Л. Княжа Русь як давньоукраїнська держава. *Український тиждень*. 2013.
3. Бойко І. Київська держава. *Голос України*. 2019.
4. Плохій С. Російсько-українська війна. Повернення історії. К. : КСД, 2023.
5. Київська Русь – перша українська держава. URL : http://patent.net.ua/intellectus/symbolism_and_hehardry/interesting/facts/46/ua.html.

Світлана НІКОЛАЙЧУК,

суддя Дніпропетровського окружного
адміністративного суду,
доцент кафедри адміністративно-правових
дисциплін та публічного управління
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАХИСТ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

В умовах сучасних викликів, пов'язаних із воєнними діями, питання захисту прав внутрішньо переміщених осіб (ВПО) набуває особливої важливості. Україна з 2014 року зіткнулася з серйозними проблемами у сфері забезпечення прав ВПО, що були поглиблені під час повномасштабного російського вторгнення у 2022 році. Правовий режим воєнного стану створює особливі умови, які вимагають адаптації законодавчих і правозахисних механізмів для забезпечення належного захисту ВПО.

Внутрішньо переміщені особи стикаються з численними проблемами, такими як відсутність належного житла, обмежений доступ до медичних і соціальних послуг, а також труднощі у працевлаштуванні. Одним із ключових аспектів є забезпечення права на отримання соціальних виплат, зокрема пенсій, які часто стають об'єктом спорів між громадянами та державними установами.

Метою даного дослідження є аналіз захисту прав внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану в Україні та оцінка ефективності державних заходів щодо забезпечення соціальних гарантій і прав цієї категорії громадян.

Відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свободи внутрішньо переміщених осіб» громадяни, переміщені з тимчасово окупованих територій, мають право на отримання матеріальної допомоги, страхових компенсацій та соціальних послуг за програмою загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також на інші, передбачені законом, соціальні гарантії [1].

Як впливає з нормативно-правових актів, держава прагне забезпечити всебічну підтримку внутрішньо переміщеним особам та створити сприятливі умови для їхнього життя. У період воєнного стану особливого значення набуває фінансова допомога від держави, тому вживаються активні заходи для відновлення всіх соціальних виплат для цієї категорії населення.

За даними сайту Міністерства соціальної політики України, у 2024 році кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб в країні складає 4,9 млн осіб. З них 3,6 млн – особи, які перемістилися (чи повторно перемістилися) після початку повномасштабної війни. З них – 2,5 млн, які перемістилися і не можуть повернутися до своїх домівок (оскільки житло або зруйноване, або знаходиться у зоні активних бойових дій, або на тимчасово окупованій території) [2].

Але в той же час, за словами колишнього віцепрем'єр-міністра із питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України І. Верещук, станом на травень 2024 року статус внутрішньо переміщених осіб мають 4,6 мільйона людей, водночас виплати отримують лише 1,5 мільйона українців [3]. Тобто кількість осіб із зазначеним статусом протягом 2024 року зменшувалась, а осіб, які отримують допомогу від держави в рази менше, від тих, хто має статус внутрішньо переміщених.

Ці дані свідчать про значний розрив між кількістю людей, які мають статус внутрішньо переміщених осіб, та тими, хто фактично отримує соціальні виплати. Така ситуація вказує на можливі проблеми з механізмами доступу до соціальної допомоги та обмеженість ресурсів, які держава виділяє на підтримку ВПО. У державній політиці можна простежити кілька важливих тенденцій. По-перше, існує недостатня фінансова підтримка: співвідношення між кількістю осіб зі статусом ВПО та тими, хто отримує виплати, вказує на обмеження у фінансових можливостях держави або неефективність розподілу коштів. По-друге, адміністративні бар'єри, такі як складні процедури реєстрації та бюрократичні вимоги, можуть обмежувати доступ до допомоги. Політика підтримки орієнтована лише на певні категорії ВПО, про що свідчить вибірковість у розподілі ресурсів. Також державі доводиться оптимізувати витрати через бюджетні труднощі, що призводить до обмеженого охоплення програм допомоги. Загалом цей дисбаланс вказує на

потребу в реформах у сфері соціальної підтримки ВПО, щоб забезпечити ефективніше використання ресурсів і підвищити доступність допомоги для всіх, хто має на неї право.

На думку судді Касаційного адміністративного суду Верховного Суду С. Стеценка, соціальні права не є абсолютними, оскільки згідно з практикою Європейського суду з прав людини можуть залежати від економічної ситуації в державі. Він зазначив, що в певних випадках ЄСПЛ визнає обґрунтованість скорочення соціальних виплат, якщо це викликано фінансовими потребами держави. При цьому важливо дотримуватись принципів пропорційності та недискримінації при ухваленні таких рішень [4].

На нашу думку, дана теза є досить контроверсійною, зокрема, з огляду на статтю 22 Конституції, яка наголошує, що при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. Своєю чергою соціальні права є невід'ємною частиною системи конституційних прав, які, як впливає зі змісту статті, не можуть бути звужені.

Варто зазначити, що з моменту початку збройного конфлікту у 2014 році Верховний Суд України неодноразово розглядав питання щодо соціального захисту ВПО. Зокрема, судові рішення стосувалися виплат пенсій особам, які залишилися на тимчасово окупованих територіях або не змогли отримати статус ВПО через бюрократичні перепони. У травні 2018 року Верховний Суд ухвалив важливе рішення, в якому підкреслив, що статус ВПО не змінює конституційних прав особи і не створює обмежень у доступі до соціальних виплат [5].

Українська судова практика часто спирається на прецеденти Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), що забезпечує додатковий правовий захист ВПО. Застосування так званих «Намібійських винятків» дозволяє визнавати акти, видані окупаційною владою, в обмеженому контексті, без легітимізації цієї влади, але з метою захисту прав громадян.

Законодавство України передбачає низку заходів для захисту прав ВПО. Зокрема, ухвалюються зміни до законів, що передбачають спеціальні програми підтримки, а також регулюють порядок реєстрації та забезпечення житлом. Проте виклики, пов'язані з виконанням цих законів під час воєнного стану, зумовлюють необхідність постійного вдосконалення правозахисних механізмів.

В умовах правового режиму воєнного стану в Україні захист прав внутрішньо переміщених осіб набуває особливого значення. Проведене дослідження свідчить, що держава, зважаючи на виклики, зумовлені війною, здійснює значні зусилля для забезпечення соціальних гарантій та підтримки цієї вразливої категорії населення. Проте існують проблеми, пов'язані з обмеженням доступом до ресурсів, складнощами у реалізації права на соціальні виплати, а також адміністративними бар'єрами.

Одним із ключових висновків є те, що хоча Конституція України та міжнародні норми забороняють звуження існуючих прав, держава змушена балансувати між забезпеченням прав ВПО та фінансовими потребами, що викликано складною економічною ситуацією. Важливо, щоб будь-які обмеження мали обґрунтований і тимчасовий характер та супроводжувалися заходами, які захищають базові соціальні права. Дотримання принципів пропорційності та недискримінації має стати основою державної політики у сфері соціального захисту ВПО під час війни.

Таким чином, для ефективного захисту прав внутрішньо переміщених осіб необхідно вдосконалювати механізми доступу до соціальних виплат і допомоги, спрощувати адміністративні процедури, а також забезпечувати достатній рівень фінансування соціальних програм. Держава повинна продовжувати адаптувати свою політику відповідно до змін у ситуації та потребах ВПО, зберігаючи при цьому основні конституційні та міжнародні стандарти захисту прав людини.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.
2. Внутрішньо переміщені особи. URL : <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>.
3. В Україні зараз 4,6 мільйона переселенців. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3874328-v-ukraini-zaraz-46-miljona-pereselenciv-veresuk.html>.
4. Якщо влада не боїться свого народу, то вона створює адміністративні суди, які допомагають людям її контролювати. URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1639267>.
5. Соціальні права в Україні під час війни: Звіт про оцінку потреб. URL : <https://rm.coe.int/needs-assessment-ua-2/1680a9b408>.

Цагік ОГАНІСЯН,
старший науковий співробітник
Навчально-наукової лабораторії
дослідження проблем забезпечення
прав осіб, які постраждали від війни
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Міжнародні стандарти захисту права на доступ до правосуддя для осіб з інвалідністю ґрунтуються на ключових принципах рівності, недискримінації та інклюзії. Одним із фундаментальних документів, який